

ATIK YÖNETİMİNİN DENETİMİNDE AVRUPA SAYIŞTAYLARININ DENEYİMLERİ VE EUROSAL OSLO SEMİNERİ

Serhat KÖKSAL*

Avrupa Yüksek Denetim Kurumları Örgütü (EUROSAL) Çevre Denetimi Çalışma Grubu (WGEA), üye yüksek denetim kurumlarının “atık yönetiminin denetimi” konusundaki bilgi ve deneyimlerini paylaşmaları amacıyla bir seminer düzenlemiştir. Norveç Sayıştayı’nın ev sahipliğinde 3-4 Mayıs 2011 tarihlerinde Oslo’da gerçekleştirilen seminere 25 ülkeden 51 temsilci katılmıştır.

Atıkların sürekli artması ve en önemli çevre sorunlarından birisi haline gelmesi, yüksek denetim kurumlarının da atık yönetiminin denetimine giderek artan ölçüde önem vermelerine yol açmaktadır. INTOSAL WGEA’nın 2009 ve EUROSAL WGEA’nın 2010 yıllarında çevre denetimi hakkında yaptıkları anketlerin de gösterdiği gibi, EUROSAL WGEA üyeleri su, doğal kaynaklar ve iklim değişikliğinin yanısıra atık yönetimini de en önemli çevresel sorun alanları arasında değerlendirmektedir. Bu verilerin de ışığında, EUROSAL WGEA Seminerinde atık yönetiminin denetimi konusunun ele alınması ve bu konuda Avrupa Sayıştaylarının deneyimlerini içeren bir doküman hazırlanması kararlaştırılmıştır. Seminerin gerçekleştirilme nedeni, bu alandaki deneyimlerin paylaşılması ve yeni denetim çalışmalarının cesaretlendirilmesi olarak ifade edilmiştir.

Seminerin Gündemi ve Sunumlar

Seminerin ilk gününün gündemi, “genel olarak atık yönetimi” şeklinde belirlenmiş ve daha çok atık yönetiminin uluslararası boyutunu ele alan sunumlar gerçekleştirilmiştir. Avrupa Komisyonu Çevre Sektörü Başkanı tarafından Avrupa Birliği Çevre Mevzuatının yapısı hakkında yapılan sunumda, bazı üye ülkelerin altyapılarının yetersiz ve halkın bilinç düzeyinin düşük olması nedeniyle, atıkların önlenmesi ve yönetimi konusundaki hedeflere henüz ulaşamadığı, atıkların ayrı toplanmadığı ve yasadışı atık

* Sayıştay Denetçisi

taşınımının hala devam ettiği gibi olgu ve analizlere yer verilmiş; Komisyon tarafından iyi uygulama örneklerinin üye ülkelerde yaygınlaştırılması amacıyla yürütülen çalışmalara temas edilmiştir. OECD Ekonomi ve Çevre Entegrasyonu Bölümü Başkanı tarafından yapılan sunumda ise, atık alanındaki verilerin yetersiz ve eksik olduğu, bu nedenle de düzenleyici etki analizlerinin ve uygulama sonrası analizlerin genellikle zayıf kaldığı dile getirilerek, etkin bir atık yönetimi için tek bir politika aracının değil, ancak tutarlı bir politika araçları bütünüünün anahtar rol oynayacağına altı çizilmiştir. Değişik politika araçlarının ekonomik analizleri için fayda ve maliyetlerinin ortaya konması gerektiği vurgulanmış, bu analizde dışsallıkların nasıl hesaba katılacağına hayati önem arz etmekte olduğu ifade edilerek, OECD'nin en iyi uygulama analizlerine dayalı olarak öneriler geliştirdiği katılımcılarla paylaşılmıştır.

Ardından atık yönetimi denetimi konusunda süregelen ve planlanan çalışmaların sunumları ile seminerin ilk günü tamamlanmıştır. Bu kapsamda Hollanda Sayıştayı tarafından AB Atık Nakliyesi Düzenlemesinin uygulanması üzerine Bulgaristan, Yunanistan, Macaristan (Gözlemci), İrlanda, Norveç, Polonya, Slovenya ve Hollanda Sayıştaylarının katılımıyla gerçekleştirilen ortak denetim çalışması hakkında bir sunum yapılmıştır. Daha sonra Norveç Sayıştayı temsilcisi, atık yönetiminin denetimine ilişkin mevcut INTOSAl WGEA denetim rehberi hakkında bilgi sunuş, rehberin hangi önemli alanlarda çevre denetimi gerçekleştirilmesi gerektiğini belirlemek için adım adım ilerleyen bir prosedür içerdiğini de belirtmiştir. Aynı Kurumdan başka bir temsilci daha sonra yaptığı sunumda hile ve yolsuzluğun atık denetimi ile ilgisini anlatmıştır. İlk günün son sunumunda EUROSAl WGEA Sekreteri, Katılımcıları EUROSAl WGEA üyeleri tarafından 2004-2010 yılları arasında yapılan ve atık yönetimi denetimlerini konu edinen "Avrupa'da Atık Yönetimi" isimli araştırma hakkında bilgilendirmiştir.

Seminerin ikinci gününde biri genel atık yönetimi konuları, diğeri radyoaktif ve tıbbi atık konularına ilişkin olmak üzere iki ayrı oturum halinde paralel sunumlar yapılmış; bu alanlarda denetim yapan Sayıştayların deneyimlerini konu alan sunumlarının ardından canlı bir tartışma ortamında sorunlar, çözüm yolları ve çıkarılabilecek dersler üzerinde analiz ve değerlendirmeler gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede Sayıştay Uzman Denetçisi Dr. H. Ömer KÖSE tarafından da, "Atık Yönetiminin Denetiminde Türk

Sayıştayı Deneyimi” konulu bir sunum gerçekleştirilmiştir. Sunumda “Türkiye’de Atık Yönetimi: Ulusal Düzenlemeler ve Uygulama Sonuçlarının Değerlendirilmesi” başlıklı performans denetimi çalışmasının metodolojisi, temel bulgu, sonuç ve önerileri ile bu öneriler doğrultusunda gerçekleştirilen iyileştirici/düzeltilici faaliyetler konusundaki bilgi ve deneyimler paylaşılmıştır.

Paralel oturumlar sonrasında seminerde ulaşılan sonuçlara dair genel müzakerelerin yapıldığı nihai toplantıda, tanımlamaların, sınıflandırma ve kuralların farklılık arz etmesinin yanısıra değişik tiplerdeki atıkların tasfiyesi konusunda belirlenmiş standartların olmamasının karşılaşılan ortak problemler olduğu ortaya konmuştur. Avrupa Komisyonu’na iletilen atık yönetimi istatistiklerinin ve üretilen diğer sayısal verilerin herhangi bir kontrol mekanizmasına tabi olmaması nedeniyle güvenilir olmaması da, denetimlerde karşılaşılan ortak bir sorun olarak gündeme getirilmiştir.

Özel Gündemli Toplantılar

Seminer sırasında EUROSAl WGEA Sekreteryası tarafından özel gündemli ve sınırlı katılımlı iki ayrı toplantı gerçekleştirilmiştir. Bunlardan ilki, “İklim Değişikliğine Uyum” konusunda yürütülen uluslararası ortak paralel denetim çalışmasına katılan Sayıştayların kendi aralarında gerçekleştirdikleri bilgi paylaşımı ve denetim sürecinin koordinasyonunun güçlendirilmesini amaçlayan toplantı; ikincisi ise Akdeniz Ülkesi Sayıştayları Grubuna dahil Sayıştayların katıldığı ve Akdeniz bölgesinin çevre sorunlarının çözüme kavuşturulması amacıyla işbirliğini güçlendirmeyi amaçlayan, bu çerçevede ortak bir çevre denetimi projesi yürütme hedefine odaklanan toplantı idi.

Genel Değerlendirme*

Seminerde, iyi işleyen atık yönetim yapılarının uygulamasında az ya da çok mesafe almış olan ülkeler tarafından dokuz adet sunum yapılmıştır. Yapılan sunumlar itibarıyla İsveç ve Avusturya Sayıştayları atık yönetim sistemlerini daha etkili ve etkin denetleyebiliyorlarken, diğer Sayıştayların etkin denetim için gerekli altyapının oluşturulması temelinde yeni düşünce ve gelişim yolları benimsemekte oldukları görülmüştür. Ayrıca, ülke Sayıştaylarının idari ve yasal altyapıları farklı olduğundan veya asıl olarak mali dene-

* Ayrıntı için bkz. “Report from the EUROSAl WGEA Seminar Auditing Waste Management”, <http://www.eurosaiwgea.org/Activitiesandmeetings/OtherEUROSAlWGEAmeetings/waste2011/Documents/Report%20Waste%20seminar%20Oslo%202011.pdf>

tim yapan ülke Sayıştaylarında olduğu gibi denetim alanı farklılık arz ettiğinden, atık yönetimi denetimine ilişkin yapıları birbirine benzememektedir.

Yapılan denetimlerin ortak özellikleri ise şöyle sıralanabilir:

- Atık çeşitleri ve akımları üzerinde hazırlanan raporlar ve verinin doğruluğu tüm ülkeler için şüphelidir. Zayıf veri problemi sadece ulusal düzeyde politika belirlenmesinde değil, Avrupa düzeyinde bir girdi olarak kullanılmasında da sıkıntılara neden olmaktadır. Bütün ülkelerde daha iyi veri ve gözleme için çalışmalar yapılması önemli bir konu olarak karşımıza çıkmıştır.

- Dolgu alanları birçok ülkede önemli bir problem olmaya devam etmektedir. Bu konuda atıkların terk edildiği alanların sıhhileştirilmesi ve atık işlem tesislerinin ivedilikle kurulması bütün ülkeler için hayati önem arz etmektedir.

- Ulusal/Bölgesel/Yerel yönetimler arasındaki koordinasyon eksikliği atık yönetim sistemlerinin verimlilik ve etkinliğini tehdit etmektedir.

- Atığın sınır aşırı hareketleri de ülkeler için problem arz etmektedir. Bu konuda karşılaşılan başlıca sıkıntılar bilgi yetersizlikleri ve sınır kontrollerinin etkin olmayışdır.

Seminer sonucunda, denetlenenlere atık yönetimi üzerine hedefleri tanımlayan, hedeflere ulaşılma seviyelerini ölçen, uygulanan politikaların değerlendirilmesini güvence altına alan kapsamlı stratejik planlar oluşturmaları tavsiye edilmiştir. Böylece öğrenme döngüleri oluşturularak politikaların sürekli geliştirilmesi sağlanabilecektir.

Metodolojik olarak, atık miktarları konusundaki verilerin hesaplanmasına, kontrol edilmesine ve bu bağlamda, verileri tutan ve bunları denetleyen kurumlarla iletişime geçilerek görülen zayıflıkların bildirilmesine özel önem atfedilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Seminer boyunca, etkili ve güvenilir atık yönetim sistemlerinin kurulmasının toplum için taşıdığı önemin herkes tarafından kabul edilmeye başlandığı bir ortamda, kamu sektörü denetimini yapan kurumların atık yönetimi uygulamalarını ve bu konudaki yetersizlikleri parlamentolarına raporlamalarının bir zorunluluk olduğu ve bu görevi yerine getirme konusunda karşılaşılan güçlüklerin paralel çalışmalarla aşılabileceği temaları işlenmiştir.